

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Energijos kainos ir išlaidos Europoje“

(COM(2014) 21 final)

(2014/C 424/10)

Pranešėjas **Richard Adams**

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2014 m. sausio 15 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui 'Energijos kainos ir išlaidos Europoje'

COM(2014) 21 final.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2014 m. gegužės 21 d. priėmė savo nuomonę.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2014 m. birželio 4–5 d. (birželio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 140 narių balsavus už, 10 – prieš ir 13 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Energijos kainos iš esmės pasiekė istorines aukštumas ir tikėtina, kad jos net viršys esamą lygį. Šios kainos ne tik skaudžiai atsiliepia daugumos ES buitinių vartotojų biudžetui, bet ir dažnai sukelia panašių neigiamų pasekmių pramoniniams vartotojams. Šiame komunikate atkreipiamas dėmesys į būtinybę užtikrinti geresnį pilietinės visuomenės supratimą apie tai, kaip nustatydami energijos kainų sandarą galime derinti savo tikslus klimato srityje ir poreikį užtikrinti energetinį saugumą. Be tokio supratimo ateityje negalima tikėtis nei politinės valios, nei vartotojų pritarimo.

1.2. Energijos kainos gali būti svarbiu pramonės konkurencingumo veiksniumi. Tačiau pramonės konkurencingumo ekonominė analizė neturėtų būti pagrįsta vien energijos kainomis. Taip pat reiktų apsvarstyti kitus svarbius veiksnius, pvz., energijos vartojimo intensyvumą, tai, kokią galutinių gamybos sąnaudų dalį sudaro išlaidos energijai, ir pelno dydį. Labai svarbu, kad priemonės, ribojančios klimato kaitą, būtų darnios pasaulio mastu. Europos pirmavimas gali kelti pavojų konkurencingumui, pramonės įmonių veikla gali būti perkeliama už ES ribų, o anglies dioksidas – eksportuojamas.

1.3. Energijos vartojimo efektyvumas, atsinaujinančioji energija ir kiti vietiniai energijos ištekliai gali padėti didinti energijos tiekimo saugumą, tačiau visi jie yra susiję su išlaidų, poveikio aplinkai ir priimtumo visuomenėje veiksniais. Kadangi bus taikomi skirtingi nacionaliniai metodai ir laikomasi skirtingo požiūrio, kiekvienoje valstybėje narėje nustatant priimtina energijos rūšių derinį, gyvybiškai svarbu užtikrinti skaidrią išlaidų struktūrą ir paramos priemonių (pvz., kompensacinio supirkimo taisyklės ir tarifai) persvarstymą ir geresnį koordinavimą; lygiai taip pat svarbu bendradarbiauti su kaimyninėmis šalimis.

1.4. Būtina užtikrinti pramonės gebėjimą prisitaikyti prie būsimų pokyčių (kaip ji tai darė praeityje) ir remti energetikos sektoriaus pajėgumus, kad jis visų pirma imtųsi reikiamų investicijų į energetikos sistemą. Šiam tikslui pasiekti reikės tvirtų vyriausybinių lygmens įsipareigojimų, kurie turėtų derėti su Europos energijos vidaus rinka (IEM).

1.5. Būtina sukurti IEM, tačiau siekiant išnaudoti visas šios rinkos galimybes, ją reikia pagrįsti tinkamomis rinkos priemonėmis, tikru nacionalinės energetikos politikos koordinavimu ES lygmeniu ir aiškia bendra kryptimi. Šiuo atveju būtina dar kartą pabrėžti skaidrių ir tikslų duomenų svarbą. Reiktų atkreipti dėmesį į specifines valstybių narių situacijas, pvz., egzistuojančias 'energetines salas', o analizuojant kainas reikia atsižvelgti tai, kad trūkstant išvystytos infrastruktūros, kuriai reikalingos didelės investicijos, bendra energijos vidaus rinka negali būti užbaigta ir valstybės negali pasinaudoti jos teikiamais privalumais.

1.6. Itin svarbu užtikrinti glaudesnę ES koordinavimą ir solidarumą ir taip optimizuoti išlaidas, visų pirma dėl to, kad energetikos politikos svertus tiesiogiai tebekontroliuoja valstybės narės. Praeityje toks koordinavimas buvo silpnas, taigi reikalingas naujas požiūris. Taip pat labai svarbu, kad augant netikrumui dėl energijos tiekimo valstybės narės būtų solidarios, be to, daugiau dėmesio reikia skirti tolesniems bendriems moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai, kad būtų išspręstos energijos gamybos ir tiekimo grandinėje kylančios akivaizdžios problemos.

1.7. Steigiant likvidžius dujų centrus valstybių narių grupėse ir taip prisidedant prie naftos ir dujų kainos atsiejimo bei gamintojų lankstumo didinimo, galima optimizuoti ir sumažinti išlaidas.

1.8. Siekiant stiprinti koordinavimą, EESRK primygtinai ragina ne tik imtis veiksmų dėl išsamios programos, kurią rengiant Europoje būtų pradėtas dialogas energetikos klausimais, bet ir tiesiogiai ją remti. Į dialogą reikėtų įtraukti buitinius ir pramoninius energijos vartotojus, energijos grandinės komercinius ir institucinius suinteresuotuosius subjektus bei vietas, regionų ir nacionalines institucijas.

1.9. Per šį integruotą, atstovaujamąjį, nepriklausomą ir skaidrų Europos dialogą energetikos klausimais taip pat reikėtų aptarti Komisijos pasiūlyto naujo valdymo proceso pagrindą, kad būtų pasiekti 2030 m. bendrųjų dokumentų rinkinyje siūlomi energetikos ir klimato tikslai.

2. Įžanga ir bendrosios aplinkybės

2.1. Keletą metų energijos, visų pirma elektros energijos, kainos, kurias moka dauguma ES buitinių ir pramoninių vartotojų, viršijo infliacijos lygį. Tai turėjo įtakos visos Europos namų ūkių biudžetui, o kai kuriose valstybėse narėse gerokai padidėjo energijos nepritekliai. Be to, nukentėjo kai kurių pramonės šakų, ypač energiją intensyviai naudojančios pramonės konkurencingumas. Praeityje pramonės įmonės prie padidėjusių kainų prisitaikydavo didindamos energijos vartojimo efektyvumą ir specializuodamosi aukštos pridėtinės vertės produktų gamybos srityje, tačiau galima teigti, kad įmonės taip elgiasi vis rečiau. Dėl ekonomikos nuosmukio dar labiau padidėjo spaudimas ir nepaisant energijos vartojimo efektyvumo didinimo priemonių ir išlaidų mažinimo dauguma vartotojų patiria vis didesnių išlaidų.

2.2. Europos Komisijos 2014 m. sausio mėn. pristatytame dokumentų rinkinyje pateikiamos dvi svarbios tiesiogiai su kainomis ir išlaidomis susijusios ataskaitos. Viena jų — Komisijos tarnybų darbo dokumentas dėl energijos kainų ir išlaidų, kita — dėl energetikos ekonominio vystymosi Europoje. Dokumentų rinkinyje nustatomi energijos ir klimato uždaviniai iki 2030 m. ir teigiama, kad klimato apsaugą, pramonės konkurencingumo išsaugojimą ir piliečiams įperkamos energijos pasiūlą galima suderinti. Šiuo atveju reikės užtikrinti bendrą supratimą, pripažinti konkrečią ekonominę, socialinę ir aplinkos naudą, kuri gaunama dėl išmetamų teršalų mažinimo ir perėjimo prie ekologiškos ekonomikos, ir apie ją informuoti. Dokumentų rinkinyje netiesiogiai nurodoma, kad visuomenės parama bus ypatingai svarbi, be to, reikės laikytis praktiškesnio požiūrio į problemas, visų pirma susijusias su finansais. Komisija teigia, kad tikslai atspindi aiškų raginimą rinkai skatinti privačias investicijas į naujus vamzdynus ir elektros energijos tinklus arba mažo anglies dioksido kiekio technologijas ⁽¹⁾.

2.3. Šioje nuomonėje nagrinėjamame komunikate dėl energijos kainų ir išlaidų, taip pat TEA apžvalgoje ⁽²⁾ nurodyta, kad dėl pasaulinių rinkos kainų, didelio masto itin svarbių investicijų į infrastruktūrą ir energijos vartojimo efektyvumo derinio, taip pat dėl su klimatu susijusių mokesčių energijos kainos išliks kaip niekad aukštos. Tai ne tik gali turėti neigiamos įtakos vartotojams, bet ir dabartinė elektros energijos sektoriui nustatyta apytiksliai 40 EUR už MWh didmeninė elektros kaina neleis sektoriaus įmonėms investuoti reikalingų lėšų pasenusiam turtui atnaujinti ir su klimato kaita susijusioms problemoms spręsti. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriama tikėtinai pilietinės visuomenės reakcijai ir aiškiems rinkos signalams ir politiniams atsakomiesiems veiksams, kurie padėtų siekti politikos tikslų.

⁽¹⁾ Įžanga: http://ec.europa.eu/energy/2030_en.htm

⁽²⁾ World Energy Outlook, TEA, 2013 m.

3. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

3.1. Nepaisant palyginti stabilių didmeninių elektros energijos ir dujų kainų, nuo 2008 m. penkerius metus iš eilės Europoje mažmeninės energijos kainos didėjo, o kai kuriose valstybėse narėse net labai išaugo. Poveikis buitiniams ir pramoniniams vartotojams, ypač per ekonomikos nuosmukį, buvo didelis ir atrodo, kad ateityje jo nepavyks išvengti. Įvairiose valstybėse narėse energijos kainos taip pat nėra vienodos — kai kuriose valstybėse narėse, palyginti su kitomis, vartotojų mokama kaina yra 250 — 400 proc. didesnė. Šiuos kainų skirtumus iš esmės lemia didesnės perdavimo ir paskirstymo išlaidos ir padidėję mokesčiai bei rinkliavos. Vis dėlto išlaidos pirminei energijai išlieka vieninteliu pagrindiniu veiksnium, turinčiu įtakos kainos sandarui.

3.2. ES vyriausybės 2014 m. turi baigti kurti vidaus energijos rinką. Liberalizavus rinką tam tikrose srityse bus daugiau investuojama, padidės konkurencingumas ir bus pasiektas didesnis efektyvumas ir visa tai gali sumažinti kainas. Vartotojai ir pramonės įmonės (visų pirma mažosios ir vidutinės įmonės) gali pereiti pas pigesnės energijos tiekėjus (tais atvejais, kai tokių tiekėjų yra pakankamai daug) ir taip sumažinti mokamą kainą.

3.3. ES vyriausybės taip pat turi toliau plėsti energetikos infrastruktūrą, įvairinti energijos tiekimą ir tiekimo maršrutus, o derėdamosi su pagrindiniais partneriais energetikos srityje laikytis vieningos pozicijos.

3.4. Valstybės narės taip pat turėtų užtikrinti, kad galutinių naudotojų ir mokesčių mokėtojų finansuojama energetikos politika būtų įgyvendinama ekonomiškai efektyviausiai ir remiantis geriausia patirtimi.

3.5. ES ir valstybių narių vyriausybės turi dėti daugiau pastangų, kad palygintų tinklo sąnaudas ir taikomą praktiką. Užtikrinus Europos tinkluose taikomos praktikos konvergenciją, galima padidinti veiksmingumą ir sumažinti dalį kainos sudarančias tinklo sąnaudas.

3.6. Buitiniai vartotojai ir pramonė, didindami energijos vartojimo efektyvumą, gali tam tikru mastu mažinti energijos išlaidas. Savanoriški vartotojų veiksmai, kuriais reguliuojamas suvartojamos energijos kiekis arba vartojimo laikas (reagavimas į paklausą), ir naujoviškos energetikos technologijos gali padėti taupyti energiją ir pinigus.

3.7. ES privalo toliau stengtis susitarti su tarptautiniais partneriais dėl energijos subsidijų ir eksporto apribojimų ir, atlikdama fiskalinius pervedimus bei taikydama mokesčių ir rinkliavų išimtis ir lengvatas, padėti apsaugoti tam tikrus pramoninius vartotojus.

3.8. Iš esmės Komisija laikosi nuomonės, kad reikia sukurti bendrąją ES energijos rinką ir siūlo namų ūkiams ir pramonės įmonėms imtis veiksmų siekiant padidinti savo energijos vartojimo efektyvumą, laikytis reagavimo į paklausą požiūrio ir naudoti kitas naujas energiją ir pinigus padedančias taupyti energetikos technologijas ir inovacijas, be to, Komisija teigia, kad valstybės narės turi iš esmės modernizuoti perdavimą ir paskirstymą. Pažymėtina, kad dažniau naudojant atsinaujinančiuosius energijos išteklius gali būti daromas tiesioginis poveikis didesniai energijos tiekimo saugumui. Taip pat pripažįstama, kad kai kuriose valstybėse narėse, kuriose juntamas energijos nepriteklius, reikės imtis veiksmų, visų pirma susijusių su socialinės politikos priemonėmis, kad būtų pagerinta buitinių vartotojų padėtis. Jei, kaip prognozuota, dėl energijos kainų prastėtų įmonių konkurencinė padėtis, ją taip pat būtų galima taisyti, pirmiausia imantis priemonių PPO lygmeniu, iki minimalaus lygio sumažinant tarptautinių konkurenčių teikiamas energijos subsidijas ir imantis kitokių fiskalinių pervedimų.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Kalbant apie Komisijos strateginį atsaką, svarbu atkreipti dėmesį į tris itin svarbius jo aspektus. Nepaisant to, ar vidaus energijos rinka bus sukurta, kyla klausimas, ar galima sukurti tvirtą pagrindą nuolatiniam arba platesniam požiūriui į ekologišką ekonomiką, kaip pabrėžiama 2030 m. dokumentų rinkinyje, ir kokią įtaką šis požiūris turėtų energijos kainoms ir išlaidoms? Antra, ar užmezgus veiksmingą socialinį dialogą galima pilietinę visuomenę įtikinti, kad toks požiūris yra teisėtas ir priimtinas? Trečia, ar bus įmanoma imtis rinkos skatinimo priemonių, kad Europoje būtų didinamos privačios investicijos į naujus vamdžynus, elektros energijos tinklus ir mažo anglies dioksido kiekio technologijas.

4.2. Neabejotina, kad pasaulinėse rinkose vertės požiūriu energija apskritai ir įvairios jos formos yra dažniausiai perkama ir parduodama biržos prekė. Energija yra itin svarbi ekonomikos vystymuisi ir artimiausioje ateityje ji pareikalaus milžiniškų investicijų į mokslinius tyrimus, energijos išteklių paiešką, plėtrą ir energijos gamybą ir perdavimą. Ne ką mažiau investicijų reikės energijos tiekimo saugumui užtikrinti (į tai neseniai atkreiptas dėmesys). Ši padėtis dažnai apibūdinama fraze 'šviesos visada turi būti įjungtos'; šiuo atveju žodis 'šviesos' reiškia energijos ir jos vaidmens šiuolaikinėje visuomenėje nepakeičiamumą. Reikia pripažinti, kad šiuo metu kitiems — nacionaliniams ar ES lygmens — energetikos politikos uždaviniais įtakos gali turėti energijos tiekimo saugumas, t. y. veiksnys, kuriam komunikate reikia skirti daugiau dėmesio, ir kad energijos tiekimo saugumui užtikrinti gali prireikti papildomų išlaidų.

4.3. Be to, prireikus padengti mažaanglės energijos gamybos trumpalaikes arba vidutinės trukmės išlaidas, būtina pripažinti ir dar kartą atkreipti dėmesį į keletą visame pasaulyje svarbių veiksnių.

- Energijos gamyba visų pirma sukelia klimato kaitą ir kenkia sveikatai, todėl ji turi didelį poveikį visos planetos aplinkai ir mums patiems.
- Iškastinis kuras, kuris yra ilgalaikis, tačiau ribotas energijos išteklius, patenkina 82 proc. dabartinės pasaulio energijos paklausos.
- Numatomas ribotas išteklių prieinamumas (naftos gavyba ir t. t.) nebėra toks aktualus dėl naujų išteklių žvalgymo arba naujų gavybos būdų tobulinimo, be to, rinkoje bus juntamas didelis spaudimas naudoti netradicinius iškastinio kuro išteklius.
- Visiškai pakaktų išnaudoti tik trečdalį žinomų iškastinio kuro išteklių, kad visa planeta pasiektų 450 ppm šiltnamio efektą sukeliančių dujų koncentracijos lygį (t. y. ne daugiau 2 C tikslą), tačiau ir toliau investuojamos milžiniškos lėšos į naujus išteklių žvalgymo ir gavybos būdus ⁽³⁾.

Neišvengiamai reikės galutinai pereiti prie energijos gamybos nenaudojant iškastinio kuro rūšių. Labai svarbu užtikrinti, kad perėjimo procesas būtų pakankamai spartus ir kad nebūtų padaryta pernelyg didelio poveikio klimatui ir būtų išlaikytos stabilios ekonominės ir socialinės struktūros. Labai svarbu bus ne tik veikti išvien pasauliniu mastu, bet ir išlaikyti ES ekonominius pajėgumus prisidedant prie perėjimo proceso. Labai svarbu, kad priemonės, ribojančios klimato kaitą, būtų darnios pasaulio mastu. Europos pirmavimas gali kelti pavojų konkurencingumui, pramonės įmonių veikla gali būti perkeliama už ES ribų, o anglies dioksidas – eksportuojamas.

4.4. Ligšiolinė patirtis aiškiai rodo, kad pačios rinkos dažnai nesugeba spręsti socialinių ir aplinkos klausimų — tai nėra jų funkcija. Nors rinkose dažnai įgyvendinami trumpalaikiai su išlaidomis ir veiksmingumu susiję uždaviniai, EESRK manymu, jas reikėtų pertvarkyti veiksmingomis rinkos priemonėmis, kad jose būtų siekiama socialinių prioritetų ⁽⁴⁾. Šiam tikslui pasiekti reikalingas tinkamas reguliavimas, pilietinės visuomenės parama ir dalyvavimas ir tvirtas įsipareigojimas įmonėms būti socialiai atsakingoms.

4.5. Jei visuomenė nesupras klausimo, kurį turi išspręsti ES ir visas pasaulis, esmės, ateityje negalima tikėtis nei politinės valios, nei vartotojų pritarimo. Labai tikėtina, kad kainos ir toliau didės. Vartotojai toliau aktyviai priešinsis tokiam kainų augimui. Todėl būtina spręsti politinio ir socialinio poveikio mažinimo uždavinį.

4.6. EESRK mano, kad veiksmingiausia laikytis požiūrio, kuriuo būtų užtikrinamas buitinių ir pramoninių Europos energijos vartotojų ir energijos grandinės komercinių ir institucinių suinteresuotųjų subjektų visapusiškas dalyvavimas aktyviame ir kūrybiškame dialoge šiais klausimais, po kurio būtų imamasi veiksmų.

⁽³⁾ Mike Berners Lee The Burning Question, Greystone Books, 2013 m.

⁽⁴⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1–9.

4.7. Dabartiniame komunikate pasigendama daugiau tokio požiūrio įrodymų. Žodis 'rinkos' minimas 41 kartą, tačiau iš viso tik tris kartus paviršutiniškai užsimenama apie 'dalyvavimą', 'piliečius', 'dialogą' ar 'konsultacijas'. Tą patį galima pasakyti ir apie 2020 — 2030 m. politikos strategijos dokumentą.

4.8. Šį klausimą labai svarbu spręsti nuosekliai ir aktyviai. 2011 m. strategijos dokumente 'Energetikos veiksmų planas iki 2050 m.' šis aspektas pripažintas ir plačiau aptartas 3.4 punkte 'labai svarbus visuomenės dalyvavimas', tačiau veiksmų imtasi nedaug.

4.9. Todėl EESRK primygtinai ragina ES institucijas ir valstybes nares kuo greičiau patvirtinti ir užmegzti Europos dialogą energetikos klausimais, kurį Komitetas aptarė savo 2013 m. nuomonėje dėl visuomenės įtraukimo sprendžiant energetikos politikos klausimus poreikio ir būdų⁽⁵⁾. Per tokį dialogą būtų formuojamos ES valdymo proceso siekiant energijos ir klimato tikslų nustatymo ir palaikymo gairės.

4.10. Tokiame procese reikėtų akcentuoti:

- daug didesnę dėmesį skaidrumui, griežtam reguliavimui ir valdymui visais lygmenimis;
- piliečių ir (arba) vartotojų tinkamą mokymą ir švietimą siekiant ne tik informuoti apie energijos rinkos veikimą, bet ir didinti pasitikėjimą veikiančia energijos rinka;
- aktyvesnį visuomenės dalyvavimą nustatant nacionalinės ir ES energijos rūšių derinį;
- lanksčias valstybių narių galimybes pasirinkti geriausiai nacionalinę energijos rūšių derinį ir prioritetus atitinkančią politiką, kuri atitiktų ES konvergencijos tikslus;
- nacionalinių tikslų (šiltnamio efektą sukeliančios dujos, atsinaujinantieji energijos ištekliai ir energijos vartojimo efektyvumas) siekimą atsižvelgiant į rinkos integraciją.

4.11. Jau buvo atkreiptas dėmesys į ES galiojančias skirtingas energijos kainas. Nors skirtingos gamybos ir tiekimo sąnaudos turi įtakos energijos kainoms, įvairūs energijai taikomi mokesčiai ir rinkliavos yra didelę reikšmę turintis veiksnys. Visose valstybėse narėse energijos mokesčiai yra svarbus vyriausybės pajamų šaltinis ir net atsakius naftos apmokestinimo būtų labai sunku rasti kitą pajamų šaltinį, galintį pakeisti bet kokią sumažintą mokestį⁽⁶⁾.

4.12. Vis dėlto taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad dideliems kai kurių energijos rūšių mokesčiams, nors ir nenoromis, galiausiai buvo pritarta. ES naftos mokesčiai sudaro daugiau nei 55 proc. jos kainos, palyginti, pavyzdžiui, su 14 proc. JAV ir 41 proc.

4.13. Reikėtų atkreipti dėmesį į specifines valstybių narių situacijas, pvz., egzistuojančias 'energetines salas', o analizuojant kainas reikia atsižvelgti tai, kad trūkstant išvystytos infrastruktūros, kuriai reikalingos didelės investicijos, bendra energijos vidaus rinka negali būti užbaigta ir valstybės negali pasinaudoti jos teikiamais privalumais.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Konkrečios pastabos Dėl 'vidaus energijos rinkos' kyla daug problemų, nes energijos tiekimo saugumas yra gyvybiškai svarbus nacionalinis interesas, kurį, nepaisant pažangos kuriant vidaus energijos rinką, iš esmės tiesiogiai kontroliuoja arba jam įtaką daro valstybė. Šios rinkos veikimą, palyginti su daugeliu vartojimo prekių kategorijų rinkų, taip pat apsunkina techniniai, su ištekliais susiję ir geografiniai veiksniai.

5.1.1. 2009 m. trečiajame energetikos dokumentų rinkinyje nustatytas tikslas sukurti bendrąją elektros energijos ir dujų rinką nebus pasiektas; be to, paaiškėjo, kad bus sunku įgyvendinti pagrindinius energijos liberalizavimo aspektus. Siekiant pasinaudoti rinkos integracijos teikiama nauda, susidurta su vyriausybių, įmonių ir visuomenės pasipriešinimu. Kai kuriose valstybėse narėse manoma, kad esminiai energijos gamybos, paskirstymo ir vartojimo pokyčiai gali sukelti nepageidaujamų pasekmių.

⁽⁵⁾ OL C 161, 2013 6 6, p. 1–7.

⁽⁶⁾ Energy Policy and Energy Taxation in the EU: IREF Europe
http://www.irefeurope.org/en/sites/default/files/Energy_policy_EU.pdf

5.1.2. Nors vidurio ir vakarų Europoje didmeninės kainos iš esmės vienodėja, tačiau mažmeninės kainos nėra panašios, nes valstybės narės, remdamos investicijas į energetikos sektorių, taiko įvairias nacionalines schemas ir igyvendina skirtingą nacionalinę politiką, numatančią kaip šios paramos sąnaudos turi būti paskirstytos galutiniams vartotojams. Dėl šios priežasties kuriama 'paviršutiniška' elektros energijos rinka, kurioje paprasčiausiai optimizuojamas naudojantis dabartine Europos sistema. Tačiau to nepakanka, nes 'gili' rinka, kurioje skatinamos optimalios investicijos Europos lygmeniu, reikalinga siekiant ne tik sudaryti sąlygas investicijoms, bet ir užtikrinti, kad jos būtų ekonomiškai efektyvios. Pavyzdžiui, labai svarbu persvarstyti paramos priemonės (pvz., kompensacinio supirkimo taisyklės ir tarifus) ir užtikrinti geresnį koordinavimą.

5.1.3. Šiam tikslui reikalingas didesnis rinkos likvidumas ir centrų nustatoma kaina, visų pirma dujoms. Kelete valstybių narių dujų rinka jau sukurta, tačiau ji dar nėra pakankamai likvidi, kad galėtų pasiūlyti tinkamą alternatyvą ekspansyvioms naftos kainų indeksavimui ir užtikrinti rinkos kainą pagrįstą kainų nustatymą. Todėl itin svarbu kurti regioninius dujų centrus ir gerinti veiklos susiejimą perdavimo pajėgumų, sutarčių sąlygų, prieigos prie rinkos ir visų pirma lanksčių tiekimo segmentų srityse. Jei elektros energijos gamintojams suteikiama prieiga prie dujų rinkos, jie gali lanksčiau optimizuoti gamybos laikotarpius. Jie gali negaminti elektros energijos nuostolingais laikotarpiais ir išlaikyti savo jėgainių konkurencingumą, tokiu būdu sumažindami nepadengtas sąnaudas, kurios turi būti perkeliamos vartotojams,

5.1.4. Vis dar iki galo neaiški energijos kainų valstybėse narėse sandara. Komisijos atliekamas išsamus mokslinis tyrimas, kuriuo siekiama paaiškinti energijos kainos sandarą ir energijos subsidijų mastą ir poveikį, yra labai svarbus kuriant vienodas energijos gamybos ir kainų nustatymo sąlygas. Siekiant padidinti skaidrumą pramonės sektorių veiklos sąlygų srityje ir pagrįsti politiką patikimais duomenimis, iš įmonių būtina nuolat gauti duomenų apie energijos kainas ir išlaidas. Skaidrumo užtikrinimas yra esminis pirmasis žingsnis siekiant ekonomiškai efektyvių politinių sprendimų ir konstruktyvių politinių diskusijų su visuomene. Tai taip pat pasakytina apie energijos tiekėjų pelno dydžio sandaros skaidrumą. Jei, priimanč sprendimus, kurie, kaip nurodoma, yra pagrįsti įrodymais, nebus remiamasi tinkama statistika, jų patikimumas bus abejotinas. Tokia statistika turėtų būti pateikta kiekvieno valdymo lygmens institucijai.

5.1.5. Siekdamas sumažinti energijos vartojimo intensyvumą, pramonės įmonės gali investuoti ir jos tai darė praeityje. Vis dėlto tokių investicijų duodama grąža turi būti priimtina, todėl ilginiui jos brangsta.

5.1.6. Praeityje ES ir valstybės narės padėdavo apsaugoti pažeidžiamas pramonės sritis naudodamos nemokamų taršos leidimų, mokesčių ir rinkliavų lengvatų, o tam tikrais išimtiniais atvejais — kompensacijų derinį. Atsižvelgdama į tai, kad ES ir kai kurių jos pagrindinių prekybos partnerių išlaidų klimato politikai atotrūkis greitu laiku nesumažės, Europos Komisija, siekdama spręsti pažeidžiamų pramonės sričių klausimą, turėtų įvertinti dabartinę sistemą ir apsvarstyti naujus, labiau su vidaus rinka suderinamus požiūrius.

5.1.7. Kadangi energijos tiekimo saugumas yra gyvybiškai svarbus valstybės interesas, vyriausybės prisiims papildomų išlaidų riziką, kad užtikrintų energijos tiekimą. Be to, dėl su suverenitetu susijusių priežasčių valstybės narės sunkiai susitaria dėl patenkinamo ES lygmens valdymo proceso, todėl jos yra linkusios toleruoti ne pačią geriausią rinkos struktūrą. Vis dėlto susidarius neapibrėžtoms energetikos sektoriaus aplinkybėms, solidarumas yra ypač svarbus siekiant užtikrinti nuolatinį energijos tiekimą.

5.1.8. Apskritai esama labai mažai požymių, rodančių, kad igyvendinant labai skirtingą valstybių narių nacionalinę energetikos politiką būtų pripažįstamas didesnės integracijos ES lygmeniu poreikis. Tai kenkia vidaus energijos rinkai ir siunčia painius signalus investuotojams. EESRK mano, kad reikia imtis ryžtingų priemonių siekiant sukurti tikrą Europos energetikos bendriją, kad būtų koordinuojamos nacionalinės energetikos strategijos, visų pirma siekiant ES užtikrinti energijos tiekimą už mažiausią kainą.

5.2. Perėjimas prie ekologiškos ekonomikos

5.2.1. Visuotinai pripažįstama, kad būtina pereiti prie tvaresnės, tausiai išteklius naudojančios ekonomikos. Iš tikrųjų ekonomikos nuosmukis, pasaulinė konkurencija ir valstybių narių nesutarimai dėl prioritetų neigiamai paveikė šio perėjimo proceso spartą ir veiksmingumą ⁽⁷⁾.

⁽⁷⁾ OL C 271, 2013 9 19, p. 18–22.

5.2.2. Politiniais pareiškimais dėl perėjimo prie ekologiškos ekonomikos dažnai būdavo tik formaliai paminimas ES tvaraus vystymosi uždavinys ir nebuvo pripažįstamas nei su juo susijusių ekonominių ir socialinių pokyčių mastas, nei struktūrinės kliūtys.

5.2.3. Šis uždavinys dažnai netinkamai aiškinamas, kad vykdoma ekonominė veikla turėtų tapti ekologiškesnė, t. y. išskirti mažiau anglies dioksido, ir kad tai padės augti ekonomikai ir kurti darbo vietas. Tačiau norint pereiti prie ekologiškos ekonomikos, reikia daug didesnių gamybos ir vartojimo modelių ir gyvenimo būdo pokyčių, nei visuomenei būtų priimtina per vieną dešimtmetį. Reikėtų pakeisti beveik visą ekonominę veiklą, o augimo ir darbo vietų kūrimo lygis pereinamuoju laikotarpiu nuo įprasto prie ekologiško ekonomikos modelio yra neaiškus. Todėl pereinamasis laikotarpis turėtų būti pagrįstas bendrais veiksmais mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityse.

5.2.4. Sparčiam, veiksmingam ir perspektyviam perėjimui prie ekologiškos ekonomikos kylančios kliūtys taip pat buvo iš esmės nuvertintos. Kainodara atlieka tam tikrą vaidmenį sprendžiant, pavyzdžiui, toliau nurodytus klausimus:

- ekonomikos sektorių (įtvirtintos teisės), taigi ir politikų pasipriešinimas;
- esamų technologijų privalumai dėl infrastruktūros, už kurią jau sumokėta;
- neveiksminga anglies dioksido kainodara;
- veiksmingas teiginių apie ekologiškumą reguliavimas;
- naujų mažo anglies dioksido kiekio technologijų keliama technologinė ir politinė rizika;
- prarastos darbo vietos ir galimas nenoras perkvalifikuoti darbuotojus;
- pramonės permainų klausimai ir jų socialinis poveikis;
- finansavimo klausimai atsižvelgiant į menką (arba neigiamą) ekonomikos augimą ir biudžeto konsolidavimą;
- arši tarptautinė konkurencija,
- mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomika turėtų būti pagrįsta tvirtu bendru socialiniu ir politiniu sutarimu, didelėmis privačiomis ir viešosiomis investicijomis, pagrįstomis lengva prieiga prie finansavimo ir aiškia strategine vizija, t. y. planine ekologiška ekonomika.

5.2.5. Perėjimo prie ekologiškos ekonomikos tikslą bet kuriuo atveju reikės pasiekti. Šis tikslas yra plataus užmojo ir reikalaujantis daug pastangų, tačiau neturime kito pasirinkimo, jei norime užtikrinti tvarią ateitį. Siekiant šio tikslo reikės imtis priemonių, kurios padėtų užtikrinti politinio patikimumo, ekonominės galios, stabilių socialinių sistemų ir piliečių pasirinkimo pusiausvyrą. Vis dėlto būtinosios sąlygos nėra tenkinamos, visų pirma kalbant apie visuomenės dalyvavimą šalinant kliūtis. Taip pat aišku, kad galima gauti akivaizdžios naudos, pavyzdžiui, pirmauti tvarios ir mažanglės energijos rinkoje. ES yra ne tik gerokai pažengusi įprasto šildymo būdus keisdama įvairiomis mažanglės elektros energijos formomis, bet taip pat turi didelį sektorių, kuriame kuriamos tvarios transporto inovacijos.

5.2.6. Siekiant kuo mažesnių išlaidų, labai svarbų vaidmenį atlieka sutaupyta energija ir energijos vartojimo efektyvumas. Nacionaliniu lygmeniu vis dar neišnaudota nemažai potencialo, susijusio su nauda, kurią būtų galima gauti valdant vartotojų paklausą. Daugybė viešojo sektoriaus pastatų (dažniausiai — tai nauji pastatai) yra sektini energijos vartojimo efektyvumo didinimo ir energijos naudojimo mažinimo pavyzdžiai, o pramonės energijos vartojimo efektyvumo, kuris kai kuriuose sektoriuose jau pasiektas, skatinimas vis dar gali padėti sutaupyti daugeliui įmonių.

5.2.7. Rinkos priemonės atliko labai svarbų vaidmenį skatinant perorientuoti valstybių narių ekonomiką. Tačiau labai dažnai visoje ES pasigendama nuoseklumo nustatant ir taikant mokesčius, rinkliavas, subsidijas ir kitas rinkos priemones. Tai ypač akivaizdu energetikos srityje. Todėl rinkos priemonėmis turi būti spartinamas perėjimas prie išteklių tausiai naudojančios ir mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ir remiamas ekonomikos atsigavimas⁽⁸⁾.

⁽⁸⁾ OL C 226, 2014 7 16, p. 1–9.

5.3. Klimato ir energetikos dokumentų rinkinyje pasiūlytas būtinas efektyvaus valdymo reikalavimas, siekiant klimato ir energijos dokumentų rinkinyje nustatytų ES energijos ir klimato tikslų, yra aiškiai susijęs su poreikiu, kad nacionalinės energetikos reguliavimo institucijos nustatytų nuoseklius rinkos parametrus. EESRK tvirtai pritaria labiau koordinuotai energetikos politikai, kuri būtų pagrįsta nuosekliu ir integruotu nacionalinės politikos valdymu, kaip būdai optimizuoti išlaidas visoje ES, ir remia Komisijos iniciatyvą. Tačiau, EESRK manymu, siekiant užtikrinti, kad sistemos uždaviniai iš tikrųjų būtų įgyvendinti, būtina atlikti išsamią analizę, be to, Komitetas laikosi nuomonės, kad jis gali labai padėti įgyvendinanti būsimus Komisijos pasiūlymus, visų pirma susijusius su:

- lankstumo ir energetikos uždavinių įgyvendinimo pusiausvyra;
- aktyviu visuomenės dalyvavimu ir nacionalinių bei ES priemonių legitimumu;
- valstybių narių atsakomybės už procesą skatinimu;
- nuoseklios ir patikimos konvergencijos ES lygmeniu užtikrinimu.

5.4. Komisija turi užduotį sukurti veiksmingai įgyvendinamą, tačiau pakankamai lanksčią valdymo sistemą, kad būtų užtikrinta valstybių narių parama. Todėl EESRK, glaudžiai bendradarbiaudamas su Komisija, siūlo inicijuoti politiškai neutralias diskusijas, kuriose būtų atsižvelgta į visų suinteresuotųjų subjektų nuomones. Šių diskusijų tikslas – sukurti veiksmingą, lanksčią ir integruotą valdymo sistemą. Išdėstant ir aiškinant energijos kainų ir išlaidų problemą, itin svarbus visuomenės dalyvavimas ir pati valdymo sistema.

2014 m. birželio 4 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE
